

Rákosi Mátyás a magyar történelem legnépszerűlenebb hőse ma. És sokáig az fog maradni. Neve összefonódik nemcsak az ország erőszakolt szovjetizálásával, évezredek hagyományok felfogásával, hanem egy törvénytelen sorozatát elkövető rendszer kiépítésével is. Vélt forradalmi célok érdekében tudottan ártatlan embereket kínoztatott és végeztetett ki. Az ő nevével fémjelezte politika igyekezett „forradalmi ítélőszék” elé állítani és megsemmisíteni a „régis rendszer maradványait”: társadalmi csoportokat (burzsoá”, „kulák” stb.), intézményeket (egyház, polgári szervezeteket stb.) Életét, ő úgy gondolta, közcélokért éli, s végül 1956 nyarán menekülnie kellett az országból. Nem gyűjtött vagyont, mint otthon, a kereskedőcsaládban életcélként megszokhatta. A „nagy ügy”: az emberiség jobblétének megvalósítása, a szegénység és az ember kizsákmányolásának felszámolása, a kommunista mozgalom évszázados eszméi. Rákosi Mátyás szellemi erejét kegyetlen vitákra, pártpolitikai intrikákra áldozta; bujkált és élt álnéven külföldön és hazájában, ült másfél évtizedet börtönben. Mint az előző rendszer politikai üldözöttje került először a Kommunista Párt, majd a szovjet fordulat során az ország élére. Azt mondják, könnyezett, amikor a moszkvai repülőre fel kellett szállnia, nem hitte, hogy a népharag elől kell menekülnie. Pedig akkor még, 1956 nyarán, nem is tudta róla a nép, hogy mint a hatalom korlátlan birtokosa, hogyan élt vissza a hatalommal, milyen cinikus, emberieséget félredobó vezető lett. Az elhivatott forradalmárok tragédiája: egy eszme bűvöletében élnek, nem ellenőrzik az ábrándok valóságtartalmát, végül a cél érdekében minden eszköz használatát szentesítve látják. Elgondolkodtató... Az eszmékért korábban a „Múlt”-ban elszenvetett megaláztatások könyörtelenül keményíthetik a forradalmárt a jelenben. Részben felmentettnék érzik magukat a jelen bírálata alól. Igaz, hogy a tegnapi megbántódottság, az üldözés torzíja a ma értékítéletét? Pedig a rezsimváltások idején – legalábbis Magyarországon gyakran – a múltban sérelmeket szerezni a legnagyobb dicsőség, a jövő karrierjének alapja. Elgondolkodtató...

Rákosi Mátyás neve összefonódik a huszadik század egyik „nagy kísérletével”, a kommunizmus történetével. Ma a kommunizmusról szinte csak az átkozódás hangján szólunk. Nemcsak azok, akik nem is tudják, hogy a művelt Európát megdöbbentő szélsőségeket harsognak és így vezetik le egyéni keserűségüket... De az átkozódás hangján szólnak a csalódottak is akik egy megváltásban bíztak s akik most életük alkonyán a kommunizmus ígérte nyugodt megélhetési biztonságot is elvesztették. És átkokkal illetik a kommunizmust azok is, akik nem is éltek a proletárdiktatúrában... A kommunizmus ma a minden-okolásra alkalmas eszme. Hasonló ideológiai minősítő fogalom lett, mint az 1950–60-as években volt a „burzsoá”, „kapitalista”, „reakciós” minősítés. Vajon felhevült szónoklatok ismét szélsőségekbe ragadhatják a nemzetet?

AKommunista Párt a demokráciában egy párt a többi közül, s lehet, hogy kudarcai ellenére is az lesz a következő évtizedben. Igaz, ez nem lehet Lenin és Sztálin hegemon pártja, amelyek nem tűrte a nézetkülönbségeket, amelyek egy vasakat alá rendelte a politikai erőket, amelyek a proletárdiktatúra mezében társadalmi törvénné emelte a „forradalmi terrort”. De tudjuk: a kommunizmus történelme nem csak ez! Történelemlényekben sem hazugság, hogy a társadalmi egyenlőség, az élet egyes alapszolgáltatásainak ingyenessége (egészségügy, iskola stb.), a munkanélküliség felszámolása stb. – mindez állami eszközökkel – alapjában évszázados kommunista célkitűzések. A kommunista pártok Európa történelmében 1920, de egy időre, 1945 után is valós érdekeket megfogalmazó, a demokráciák részeként élő tömegpártok voltak. Egész addig, míg a jóléti állam sok követelésüket beépítette az államrendszerbe, s ezzel funkcióikat veszítették, s egész addig, amíg a sztálini Szovjetunió ún. „megvalósult” kommunizmusa nem diszkreditálta az eszmét magát is. És így zsákcúccá képezett.

Rákosi Mátyás élete elején részese volt egy nemzetközi kísérletnek. A 16 év fegyház után, a Szovjetunióba „szabadulva” már csak függvénye egy nagyhatalmi politikává torzult ideológiáknak.

De Rákosi Mátyás neve összefonódott a Kádár-rendszerrel is. Ma hajlunk arra, hogy összemoszuk a magyar történelem 1949–60 közötti periódusát az 1960–89 közötti évekkel. A történettudomány és a holnapi közfelfogás ezt másként értékeli – feltehetően. De tény: a kádári konszolidáció legnagyobb politikai „gyengé”-je, a rákosista elemek, és a proletárdiktatúra megszállottjainak tömeges beépítése volt a rendszerbe. Nem tudott leszámolni a bolsevik eszmével, állandóan a folyamatosságot hangsúlyozta a „népi demokratikus”, a „szocialista” fejlődésben. S mire a proletárdiktatúra hívei véglegesen vereséget szenvedtek, addigra az egész rendszer szétesett.

Rákosi Mátyás 1956-ban, hívei és a bolsevizmus 1989-ben véglegesen megbuktak. A demokráciát, az alkotmányosságot nem veszélyeztetik. Elgondolkodtató: vajon nem él-e a fejekben sok ezernyi piciny Rákosi, s jelenik meg a kizárásos társadalomfelfogás piros helyett akár más színű zászlók alatt is?

GLATZ FERENC

- **Glatz Ferenc:** Politika a forradalom nevében 2
- **Szekeres József:** Kereskedőcsaládból a forradalomba 3
- **Feitl István:** Életrajzi kronológia 3
- **Sipos Péter:** Fegyencek vagy politikai foglyok? 8
- **Balogh Sándor:** Politikus a koalícióban 10
- **Nagy László:** Kiállítás a 60. Születésnapon 14
- **T. Varga György:** Rákosi Mátyás, Nagy Imre a Kremlben 15
- **V. Muszатов:** „Matvej” a Szovjetunióban 20
- **Feitl István:** Tizenöt év száműzetésben 24

Ember és környezet

- **Andrásfalvy Bertalan:** Német telepesek a 18. században 27

Életképek, hétköznapiak

- **Frisnyák Zsuzsa:** A női kerékpározás hőskora 29

Kalászatok

- **Romány Pál:** Rákosiék és a magyar gyapot 31
- **Horváth Zsolt:** Jobb félni, mint megijedni 31

Nyílt tér

- **Májer János levele** 33
- **Sasvári László:** Ókatolikusok 33
- **Endre Zsigmond levele** 35

História

Szerkesztő: GLATZ FERENC

A szerkesztőség tagjai: KERTÉSZ ISTVÁN, SIPOS PÉTER, SZAKÁLY FERENC, VÖRÖS KÁROLY

Munkatársak: Demeter Zsuzsanna (kép), Stemplerné Balog Ilona (kép), Kovács Éva (szöveg), Horváth Imre (számítógépes tördelés)

Felelős kiadó: História Alapítvány

Elnök: Niederhauser Emil

Szerkesztőség: 1014 Budapest, Úri u. 53.

Telefon: 156-0457 Levélcím: Pf 9. Bp. 1250

A História Alapítvány bankszámlaszáma:

501-012539-4 OTP

Szedés tördelés: MZA TTI Kiadványcsoport

vezető: Burucs Kornélia

Készült a Veszprémi Nyomda Kft-nél

Veszprém, Órház u. 38.

Felelős vezető: Fekete István igazgató

Terjeszti: a Magyar Posta

Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál,

és a Helírnél 1900 Bp., Lehel u. 10/a., közvetlenül vagy

postautalványon

Megjelenik évente tízszer.

Előfizetési díj: fél évre 175 Ft, 1 évre 350 Ft

Külföldön terjeszti a KULTÚRA Külkereskedelmi

Vállalat

Budapest, Pf. 149. H-1389

HU ISSN 01392409. Index: 25384

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza!